

Bevezetés Tihanyi Gyöngyi Kazinczy-díjas diákunk Ady-estjéhez

(JAG Díszterme, 1970. április 14.)

Kedves Vendégeink!

„Látok én csillagra akasztva egy elárvult ostort.

Nekem Ady Endre ostora tetszik.”

(Nagy László: A föltámadás szomorúsága)

Aki a szellem, a gondolkodás, a lélek nyílt tengerére kimerészkedik, az még ma is láthatja a több mint fél évszázada elhunyt költőfejedelem csillagra akasztott ostorát.

Úgy hiszem, nemcsak a politikus költő, nemcsak a művészi megújulás forradalmára, de a modern ember is ott él valahol a homályos távolban – magányosan.

Nem kívánom itt, egy nemes, tiszteletre méltó vállalkozás élén azokat a mélyben tova futó szálakat felfedni, amelyek ezeknek a heteknek ünnepeihez, évfordulóihoz fűzik a legnagyobb magyar költő életművét. Még igazolást sem keresek, vajon miért éppen Adyt idézzük József Attila 65. születésnapja jogán.

Ennek a mai vállalkozásnak ugyanis éppen az volt a nézőpontja, elvi vezérmotívuma, ami mindkét költőnkét sajátosan jellemzi: a vívódás az emberi élet kérdéseivel, ha úgy tetszik, az ember örök kérdéseivel.

Ady modern ember. Ady „a” modern ember. Ha a megértés esztétikai oldalát nézem: Ady én vagyok. Mert vajon hányszor tárgította ki költői és emberi megnyilatkozásaiban vívódásait egyetemesen emberivé! S benne, ez nagyságának egyik bizonyítéka, e kérdések megszenvedett, kidolgozott, inkarnációban edzett válasszal párosultak. Maga nyilatkoztatta ki: „Költő az, aki nem disznótorokról hozza a világnézetét, de akiben benne szenved, sír, átkozódik, ujjong a kor.”

Amikor Párizsban nyilvánosság elé került Rodin, azóta világhírűvé lett alkotása, *A gondolkodó* – Ady azonnal felismerte annak magunkra vonatkoztatható értékét. Azt írta haza: ez a szobor mindannyiunké, akik élünk, akik az életet néha nagyon nehéznek érezzük – akik valljuk: „nem könnyű dolog embernek lenni”.

Ez a szobor a naiv, modern élet terhes felsőhajtása, arcán a kín, a keresés – mert: „szövevényes, nehéz, útvesztős ez a mai élet” – két világháború, népek és eszmék torzsalkodása.

S mégis vallja: minden az élet! A nagy emberek feladata: az Életet gyógyítani.

Ki tapasztalhatja jobban, gyakrabban és következményeiben lesújtóbban ennek a szövevényes, nehéz és útvesztő életnek jelenvalóságát, mint az, aki ma bárhol a világon az ifjúság közelében él!?

Ady modernsége, Ady maisága, Ady időszerűsége itt juthat pedagógiai igazoláshoz. A nevelésben pedig még távol vagyunk attól, hogy kellőképpen kihasználnánk az Ady költészetében rejlő nevelő erőt.

Ez az erő érték. Mert az érték maga is erő. Iskolában vagyunk, itt idézzük meg Adyt, azok között a falak között, ahol ma 1300 tinédzser készül az Életre. Nem illetlenség talán, ha itt és most – Ady értékei tudatában – kimondjuk azt, amit oly kevesen, hogy minden nevelés értékek megvalósítására törekszik. Közös emberi meggyőződés, hogy az életképes pszichikumú ember életének értelmet nem valamely ok, hanem a valamely célért való élet ad; az értékek teszik érdemessé az életet.

Mivel az indogermán nyelvekben az érték szó (valor, valeur, Wert, stb.) a szanszkrit vala-tőből származik, ez pedig erőt jelent – ám az európai kultúra örökségét találjuk annak a gondolatnak mögötte, hogy minden érték mélyén erő rejtőzik.

Ezt az erőt hozzáférhetővé tenni, az értékeket elfogadtatni és közös erővel megvalósítani: ez minden felelősséggel munkálkodó nevelő és nevelési intézmény közös feladata.

Ma, az értékek világméretű devalválódása, s ennek következtében: a nevelés súlyos válsága idején kötelességünk a magyar múlt történelmi patinájú gondolatainak segítségül hívása jelen nevelőmunkánkhoz.

Ilyen igényt akar kielégíteni, ezt a hiányt akarja pótolni a mai művészeti est is. Mert téved, aki azt gondolja, hogy ifjúságunk ismeri Ady művészi és emberi hitvallását. Amikor 1969. januárjában iskolai pályázatot hirdettünk Ady gondolatvilágának mélyebb megismerése céljából, az iskola 13x100 diákjából mindössze 5 vállalkozott a szellemi kirándulásra, a felkínált néhány költemény elemzését pedig csupán 1 tanuló végezte el; éppen az, akinek ezt a szépnek és igaznak ígérkező művészi estet köszönhetjük.

Ady nem nyugtalanító szellemi táplálék a mai fiatalok számára. Amit nem ismerünk, azt nem is szerethetjük. Ignoti nulla cupido.

A tankönyvekből pedig éppen a mai tizenévesekhez legközelebb álló arca, az emberé hiányzik. Az, amely a személyes kapcsolatot bizonyíthatná. És az együtt-lélegzést, az együtt-töprengést, az együtt-gyötrődést, a közös emberi sors közös megoldásán fáradozva. A világ dolgainak, az emberi életnek azonos értékmérője így meg sem születhet.

Pedig meggyőződésem és tapasztalatom: minden fiatal közös sorsa a személyiség alakulásának útvesztőiben és napfényes hegyi tisztásain megtalálhatja felhangjait Ady gondolatainak hangszerén. A nemesen emberinek vágya, a másokért hozandó áldozat, az igazságkeresés, a tisztánlátás és parancsoló életszeretet igénye, a szép élet beteljesítése – „az emberebb ember és magyarabb magyar” – adys programja minden egészséges fiatal lelkében él. Itt lehetne meríteni tiszta forrásából! Hányszor tapasztalhatjuk, mint szenvednek mindattól, ami nem ez, ami nem ilyen. Majd eltelnek az évek, s azután... A Holnap-áhitat kihal belőlük. (Pedig a költő mérlegén csak az nem találtatik könnyűnek, aki nemes, küzdő, szabadlelkű diák tud maradni az Élet országútjain is.)

Idekíváncozik, igazolásul a most felfedezett bükkaranyosi Bari Károly Jóság-értelmezése, hogy az ember embertáraiért olyan dolgokat cselekszik, ami annak az erkölcsi fejlődését segíti elő:

„nem önmagamot keresem, hanem magamban mindig a jobbat keresem. Az ember félelmetes és kiismerhetetlen..., mindig azt kell szeretni, ami még nincs meg benne, amire még képes lenne...”

„ahhoz, hogy valami éljen, tisztaságra van szükség. Csak a tiszta létezés ad jogot az örökkévalósághoz.”

„Az a megdöbbentő erkölcsi magaslat, amelyeket Shakespeare a hősei számára fölépít, ez idáig egyetlen életcélom.”

Úgy hiszem, nem járok messze az igazságtól, ha úgy gondolom: ez a nagyratörő erkölcsi céltudatosság nem sajátja a mai fiatalságunknak.

Ezt a hiányt pótolni, a meglevő csírákat erősíteni, a növekvő én-tudatot fokozni – a valódi művészi értékek segítenek.

Boldog vagyok, hogy olyan fiatalok vállalkozását vezethetem be, akikben még vagy már él Ady felelősségteli, szenvedélyes életszeretete; és akik szintén csak azt az életet érzik érdemes életnek, mely a leendő értékeket munkálja.

Hallgassunk bele ezekbe a költői hangokba, s érezzük majd magunkat egy kevéssé megtisztelve azért, mert olyan vállalkozóval találkozhatunk itt, amilyen aligha akadt az elmúlt években bárhol Magyarországon.

Valaki, ki már annyi dicsőséget szerzett nekünk, útra készülődve, három héttel azelőtt, hogy felhangzana a folyosókon a búcsúzó diákok ballagási nótája, elhívott bennünket ide, hogy előttünk tegyen vallomást az Alma Mater iránt érzett hálájáról, hűségéről és a szép, szükséges emberi igazságokhoz való ragaszkodásáról – szeretett költője szavaival.